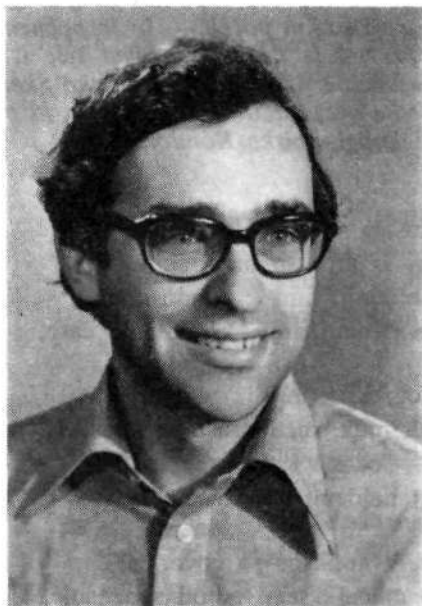

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Ureja Janez Menart

Deset Petrarkovih sonetov

Prevedel in spremne besede napisal Andrej Capuder

FRANCESCO PETRARCA
(roj. 1304 v Arezzu, umrl 1374 v Arqua pri Padovi) stoji na začetkih evropske lirike kot vzvišeni kip pesnika in literata, ki mu je šest stoletij slave, šolske eksegeze in često slepega kopiranja nešteti posnemalcev sicer uspelo izlizati podstavek — kot bronasti palec rimskega sv. Petra —, ni pa moglo ovreči njegove neovrgljive resnice: da se je v 14. stol., v času propadanja evropske religiozne

in državotvorne ideje, v predrenesančnem vrenju italjskega polotoka rodil mož, ki je s svojo razklano dušo, z razdorom med željami in voljo, med principom ugodja in stvarnosti (Freud), napovedal rojstvo evropskega subjekta in literature, ki bo temu subjektu hkrati alibi in dokaz. Petrarca, ta paradoksalna natura, oče sonetov — manire, ki se je razpasla po vseh nacionalnih literaturah in nam poleg zlatih zrn navrgla cele gore peska — je bil hkrati italijanski in latinski pesnik. Če nam je zapustil svoj lirični »Canzoniere«, ki je kot prava psihološka in metaforična zakladnica po vrsti zalagal porajajoče se (ne le) evropske nacionalne literature, pa vemo, da je bil še mnogo bolj ponosen na svoja latinska dela: ep »Africa«, psihološki dnevnik »Secretum« ... pa neštete pesmi in pisma, v katerih se je pogovarjal z živimi in mrtvimi sodobniki. Latinska poezija je bila njegov ponos, zanjo je l. 1304 v Rimu, iz rok kralja Roberta Anžuvinskega, prejel lovorov venec — »Canzoniere« pa je vzrok, da mora zardevati pred sodobniki in potomstvom. Čudna zmota — ki jo je ponovil kasneje tudi Cervantes, ko je svoj zadnji pastoralni roman postavil visoko nad Don Kihota! No, nam je Petrarca predvsem pesnik »Canzoniera«, 356 enot (sonetov, kancon, madrigalov ...) obsegajoče

zbirke, kjer se poje slava Lauri. Zanjjo vemo — če mislimo pravo, seveda, — da jo je pesnik prvič srečal 6. aprila 1327 v avignonski cerkvi sv. Klare, da se je zaljubil vanjo, da je postala žena Huga de Sadea, iz družine, ki je 500 let kasneje rodila »peklenskega markiza«, in da je še mlada umrla za kugo. Petrarca si je Lauro po provansalskih vzorcih ustoličil kot sonce svojega duhovnega sveta, kot odsev svoje nepomirljive duše, ki je v ljubezenskem objektu po vrsti zasledovala čutnost, željo po slavi in onstransko hrepenenje; vsi ti cilji so umetno zajeti tudi v njenem imenu (Laura, lovor, sapica — dih).

Slovenci glede petrarkizma ne zaostajamo za drugimi narodi. Prešernov dolg do »siromaka Petrarke« je znan. Prevajal pa naš genij svojega slovitega italijanskega vzornika ni. To so za njim počeli — in še počnemo — drugi. Svoj prvi slovenski knjižni prevod je Petrarca učakal šele l. 1954) prim. Petrarca-Gradnik, Soneti in kancone. Uvod napisal Stanko Škerlj Prim. založba, Koper). Pričujoči soneti so vzeti iz novih prevodov, ki bodo prihodnjega leta izšli pri Mladinski knjigi, zbirka Kondor.

SONET (1) Vi, ki poslušate v teh pesmih glase
zdihljajev, ki srce so mi hranili
ob prvi blodnji, tam v mladosti mili,
ko bil sem malo drug, kot zdanje čase,

za pisan slog, ki v mislih, v joku rase
iz praznih muk, med praznimi slepili,
o dajte — če ste sami kdaj ljubili,
da milost najdem, odpuščanje zase.

Zdaj vidim, v kolikšne se govorice
že dolgo dajem vsem, odtod spoznanje,
ki kri požene mi v srce in v lice.

Iz blodenj teh se zdaj sramota žanje,
kès in kot sonce jasen pràv resnice,
da mine slast sveta kot bežne sanje.

SONET (16) Na pot se zgane starček sivolasi,
slovo od mile domačije vzame
in od družine, ki težko verjame,
ko vidi deda v romarskem opási,

in gre, v večer življenja gre počasi,
po cesti vleče ostarele rame,
od let upognjen in od hoje same,
bodri se, malodušja ne prizna si.

In pride v Rim, kot je srce velelo,
in gleda tam podobo božje slave,
ki v raju upa uzreti jo veselo . . .

Tako ubožec blodim jaz v daljave,
da v drugih najti bi mi kdaj uspelo
mik, ljubljena, podobe tvoje prave.

SONET (19) Na svetu je žival, ki zmore upreti
oko tja v samo sonce; so živali,
ki pa pogled v toliko luč jih žali
in le pod noč se drznejo zleteti.

Spet drugi z ognjem, ki mikavno sveti,
bi v nori strasti radi se poigrali
in skusijo še drugo plat, ki pali:
meni je usojen red v tej zadnji četi.

Ni v moji moči, da bi gledal k luči
mile gospe, ne znam se tudi skriti
v mrakove senc, kadar se dan zaključí.

Z očmi, ki se ne jenjajo solziti,
sledim Usode glas: tja se zasučí,
kjer luč gori! Za tem, kar peče, hiti!

SONET (91) Lepa gospa, ki sem jo ljubil vdano,
kar naenkrat od nas slovo je vzela;
ker tu na zemlji zgledno je živela,
v nebesih, upam, poje zdaj hozano.

Čas je, da vzamem ključev par skesano,
ključe srca, ki ona jih je imela,
in zdaj, ko rešen svetnega sem dela,
sledim le njej, ki je odšla pred mano.

In ko se večjega znebim bremena,
z lahkoto bom odvrigel še ostalo:
kot romar šel bom, s culo čez ramena.

Da, k smrti teče vse, kar je nastalo,
in duša ve, ko pride ura njena,
da pluj lahak čez nepovratno skalo!

SONET (151) Ni še z morjá, ko se vihar razvname,
v pristan zatekel se mornar zgubljeni,
kot jaz iz misli, ki vršijo v meni,
bežim tja k viru sladke mi omame.

In luč z neba ti vida tak ne vzame,
kot meni vzel ga žar je neizrečeni
vrél črno belih, ki v božanski ženi
zaseda Amor jih, da strelja vame.

Polslep ga vidim: tul ima, peresa,
fant je, a ne naslikan, stvarca živa,
nag, komaj da si skrije sram telesa.

In mi pokaže to, kar mnogim skriva:
da vse prebrat si v zala grem očesa,
kar o ljubezni vem, kar v stih se zliva.

SONET (146) Ti kras in žar razpaljene vrline,
ti žlahtna duša, ki ti pojem slavo,
edini hram za čast, poštenje pravo,
o stolp, na skalo zidan, ki ne mine,

o plamen, roža, sladke mi jasnine
živih snegov, ki pijem njih bleščavo,
o slast, ko v angelsko ozrem se glavo,
lepšo od vseh, kar sonce jih obsine!

Z imenom tvojim pesem bi najraje
čez svet zletela, zemljo napolnila
do zadnjih vod, do zadnjega pogorja.

A ker ne more z njim na štiri kraje
sveta, naj sliši vsaj dežela mila
pod Apenini, sredi Alp in morja.

SONET (164) Ko umolkne zemlja, nebes in vetrovi,
 ko sen utiša ptice in zverine,
 ko noč svoj zvezdni voz vrti v višine
 in v postelji morjá leže valovi,

bdim, mislim, jočem in gorim: vse novi
 me žgo plameni sladke bolečine,
 moj bít je boj, je muka, ki ne mine,
 le misel nanjo me za tren umirovi.

En sam je vir, kjer sebi najdem hrane,
 pelin in slast iz istega napoja,
 ista me dlan teši in seka rane.

Da kdaj ne ušel iz krutega bi boja,
 stokrat na dan umrem in stokrat vstanem;
 kako si daleč, čas miru, pokoja!

SONET (226) Vrabčka tak samega kot jaz ni streha
 nosila še, ni gozd še imel zverine;
 obraz mi zali skrtil se je v daljine,
 z njim Sonce, kjer začne se vse in neha.

Jok mi najvišja slast je in uteha,
 jed strup in pelin, smeh so bolečine,
 noč muke, jasni svod neba temine,
 ležišče boj, kjer se nikdar ne upeham.

Sen je resnično, kot trdijo eni,
 sorodnik smrti: iz srca ugrabi
 misel sladkó, ki jo življenje rabi.

Le ti, presrečni kraj v deželi blagi,
 obala senčna, cvetni breg zeleni,
 vam dan je blagor, ki odvzet je meni.

SONET (310) Zefir se vrača z blagimi vremeni,
 rož in zelenja nosi v svoji vreči,
 cvrči Proknè, na jok gre Filomeni,
 pomlad je tu v škrlatno beli péči.

Razcveli log se z jasnim nebom méni,
 kjer Jupitru spet hčerca je povšeči,
 na zemlji, v vodi, zraku — vse se ženi,
 čez vso naravo gre drget ljubeči.

Le zame, ubožca, vzdihov čas prihaja,
 ki srcu trga jih iz globočine,
 ta, ki jim nesla ključ je v sredo raja.

Pojó naj ptice, naj cveto brežine,
 naj zalih žen me venec tih obdaja,
 svet je puščava, bitja v njem zverine.

SONET (355) S solzámi gledam vas, minula leta,
 ko stvar umrljiva me je omamila,
 in nisem poletel, a imel sem krila,
 da boljši zgled bi pustil v krogu sveta.

O Ti, ki stvarstvo kliče te očeta,
 in vidiš mojih grehov brez števila,
 daj krhki duši, ki je pot zgrešila,
 da ji šibkóst bo milostno odvzeta!

Naj jaz, ki v vojni sem živel in v burji,
 umrem v pristanu, miren; in če soba
 bila je prazna, védimo za duri!

Teh malo dni, da izteče se mi doba,
 ob meni stoj — in stoj ob zadnji uri,
 ko mi edini up boš onstran groba.

Pojasnila k sonetom števí:

16 *podobo božje slave* — Veronikin prt, na katerem je ostal odtisnjen Kristusov obraz.

310 *Prokne* — lastovica; Filomena — slavec.